DISSERTATIO
DE
LUSATIA
EX
ACROASIBUS ACADEMICIS
CONRADI SAMUELIS SCHURZFLEISCH,
PROF. PUBL.

STUDIO ATQUE OPERA

JOHANNIS FRIDERICI VOLLHARDI,

COLLATIS EO MONUMENTIS INSTITUTA.

Disputatio XIIX.

LIPSIÆ, Apud NICOLAUM SCIPIONEM.
M. DC. XCVIII.

I.

LUſatia à nemine hactenus, præterqvam à *Chriſtophoro Manlio Gorlicenſi*, * integra deſcripta eſt: qvod opus cur hactenus ſuppreſſum, ac ne doctiſſimis qvidem viſum fuerit, ego eqvidem non miror, qvi ejus pariter atqve *Abrahami Hoſſmanni* fortunam ſatis cognitam habeam, qvæ non permiſit, ut qvod hi viri pro veritate cauſæ, ac dignitate patriæ ſuſceperant, ex animi ſententia perficere poſſent.

* *Magnopere laudatur à Martino Mylio in annalibus Gorlicenſibus ann. 1575. Fuit enim ſummo ingenio, & judicio ſubacto ac maturo, poëta elegans, hiſtoricus inſignis, & diligens Luſatiæ ſcriptor. Ejus epigrammatum liber Pragæ, Bohemiæ metropoli, eſt editus. Poëmatum volumen, nondum eſt prælo expreſſum. Commentarios rerum Luſaticarum ſeptem libris diſtinctos compoſuit, quos intereſt expoliri cum cura, & perfici planè atque abſolvi. Ipſe ſibi moriturus tale fecit epigramma, qvod in annalibus Gorlicenſibus à viro clariſſimo Chriſtiano Funccio mihi perliberaliter communicatis continetur.*

Quæ tumulum ſervat? pietas. Quis conditur illo?
Scrutator patriæ Manlius hiſtoriæ.

Alius eſt Johannes Manlius, locorum communium collectione notus paſſim atque celebratus. Chriſtophorus ne nomine quidem Martino Zeillero & aliis, qui indices hiſtoricorum confecerunt, cognitus fuit.

2. Inter eos, qvi partem Lusatiæ attingunt, facilè primas tenet Caspar Peucerus, vir, cum viveret, eruditione nemini secundus, & in historia Lusatica Christophori Manlii doctor, qvi qvantam in illa operam collocaverit, docet ejus Idyllium, qvo docta totius Lusatiæ superioris descriptio continetur. Id verò anno MDXCIIII. auctoritate Senatus Budissinensis editum fuit, ac meretur, ut diligentissimè ab omnibus legatur.

3. Nec tamen me fugit, plures fuisse, qvi huc incumberent, qvanqvam aut cedunt Peucero, aut ei atqve Manlio aliqvid debent. Nisi qvòd Melchior Goldastus, cum regni Bohemiæ diplomata manu suâ versaret, Lusatica pari diligentia tractavit, qvorum exempla in codicibus exarata nuper videre mihi contigit, & plura, qvàm qvæ evulgavit Goldastus, beneficio insigni virorum jurisconsultissimorum Leuberi & Hartranfftii.

4. Tum verò huc studii aliqvid contulerunt Joachimus Meisterus, præceptor Christophori Manlii, qvi metro concinnavit urbis Gorlicensis descriptionem, à doctissimo Funccio mihi transmissam, Ioachimus Cnemiander, & qvi ex eo multa hausit Martinus Mylius, collector annalium Gorlicensium nondum editorum, Thomas Faber, cujus extant annales Budissinenses, Bartholomæus Scultetus, Laurentius

rentius Ludovicus, Johannes Coqvus. Similiter Bohemiæ, Poloniæ, Silesiæqve scriptores * persæpe res Lusaticas monumentis suis commendarunt.

* *Æneas Sylvius, Martinus Cromerus, Joachimus Cureus: sæpe etiam ex scriptoribus nostratibus Siffridus Presbyter Misnensis, Monachus Firnensis, ex Boicis Johannes Aventinus.*

5. Inter Bohemos Johannes Dubravius, Episcopus Olomuzensis, elegantissimus gentis suæ, & antiqvitatis scientissimus scriptor tradit, ** antiqvitus Serbios, qvibus denotat Sorabos, esse nominatos, qvorum pars fuere Milciani, notatione situs à cæteris distincti, pago Niseni & Budesin, unde postea Marchia Budissinensis dicta est, comprehensi. Propterea non potuit esse immemor diplomatum, ab imperatoribus Saxonicis & Salicis datorum, in qvibus signantur Milciani, haud sanè alii, qvàm qvi hodie Lusatiam superiorem colunt. Eos in ditionem

* Ernestus Brotuff. perperam censet à Lothario II. eam Marchiam esse institutam.

** *lib. 2. hist. Bojem. p. 14. Nomen Soraborum commune habuerant superioris & inferioris regionis* (Lusatiæ) *populi, quod ferme in desuetudinem abiit ævo Henrici Aucupis, qvo Lusatia regni Germanici Marchia provinciaq; facta est.* * *Non quòd ante Sorabos ibi non habitaverint Germani (omninò enim ante eos ibi sedes atque domicilia sua habuere Svevi) sed quia post Germanos in eas terras Sorabi, Slavorum, qui in Germaniam magnam migravere, portio, longè lateq; penetrarunt, atque adeo non aborigines, sed advenæ illic locorum fuerunt. Vid. Manl. comment. rer. Lusat. lib. 1. col. 13. 14. Lingva Tevtonica usum primus in eam regionem invexisse memoratur Albertus Ursus, apud Manlium lib. 4. col. 53.*

nem atqve poteſtatem ſuam redegit Henricus Auceps, primus ex Saxonibus rex Germanorum, qvi populationes Slavorum prohibiturus, Miſniæ Marchiam inſtituit, ex eaqve impetum Polonorum Luſatiorumqve inhibuit, & tandem virtute auctoritateqve ſuâ pervicit, ut legibus Germaniæ parerent. Graviter Detmarus Merſeburgenſis ſcribit. *Ex ea* (urbe & Marchia Miſnenſi) *Milzenos ſuæ ſubactos ditioni, cenſum perſolvere coegit.* *

* *Iidem Milzeni, qui aliàs Milciani appellantur, à quibus nomen ſortita eſt Marchia Milzavia (Milcienia) quæ & Budiſſinenſis dicitur, ac Svevo, quem vulgò Spream vocant, rigatur, ſeriùs Luſatiæ titulo ornata, quod vel ſolum diploma* incorporationis Caroli IV. *teſtari ſatis poteſt.* *De* Luticiis *exiſtimat Albertus Cranzius, Luſatios eo nomine antiquitus eſſe denotatos, lib. 5. Sax. cap. 1. Nec dubitat Peucerus ipſis attribuere Luſatiam inferiorem. Conf. Henr. Meibomius de pagis Saxoniæ in pag. Luzici. Quanquam ex Helmoldo liquet, illos eſſe eosdem cum Wilzis, & ſanè multò ampliùs patuiſſe. Vid. Manlius Comment. lib. 1. col. 15.*

6. Sunt, qvi putent, partem Sileſiæ fuiſſe, cujus ſententiæ eſt Albertus Cranzius, ** qvod multis ac ſolidis argumentis atqve rationibus licet refutare:

** *In præfat. Saxon. Quæ cauſa fuit, cur affirmaverit Chriſt. Manlius, Cranzium vulgi ſermonibus deceptum, opinionem eam animo imbibiſſe. Errore forſan inde orto, quòd pars Luſatiæ fuit ſub Henrico barbato Sileſiæ duce, quæ poſtea jure pignoris ad Aſcanio-Brandenburgicos, hinc ad Bohemos pervenit. V. Manlius comment. lib. 3.*

tare: qvandoqvidem à finibus Silesiæ secernitur Qvisso, Bobera & Nisso amnibus. Idqve ut pro certo habeatur, plurima faciunt monumenta, qvæ in hac qvæstione finium regundorum mihi adjumento atqve usui fuerunt.

7. Fuitqve hæc præcipua semper Lusatorum cura, ut qvanto possent opere, limitem tuerentur, atqve ea de causa nomen durissimæ gentis sortirentur. * Qvod illustri Abbatis Oybinensis documento proditum est, qvi Vladislao cœnobium Oybinense Bohemiæ vindicaturo, acerrimè in comitiis Olomucensibus contradixit, ac vicit ejus sententia, qvod perseqvitur Christoph. Manlius, & cumulatè satisfacit argumentis, ex charta manuscripta depromtis. **

* *Cosmas Pragensis Ecclesiæ Decanus in Chronico Bohemorum ex bibliotheca Marquardi Freberi prælo Wechel. expresso, pag. 11.*

** *lib. 7. comment. p. 144. Haud verò omittendum est, dynastiam Budsetiæ prius in patrimonio majorum Dedonis fuisse, quàm fuit Marchia Budissinensis, quippe quæ præfecturam duntaxat à regibus atque imperatoribus institutam designabat, priusquam utraque vero & perpetuo jure conjungeretur. Neque existimandum est, cum Budsetiis detracta est Lusatia superior, omnes simul ejus partes detractas esse: saltem enim iis relictæ sunt possessiones atque dynastiæ Rotenburg, Moskau, Hoyerswerda, Camencium.*

8. Sed, ùt vices rerum humanarum sunt, fines Lusatiæ non semper iidem fuerunt, neqve fortuna

tuna ſemper iſti populo indulſit, ſive æmulatione vicinorum, ſive ingenio gentis, qvæ externa arbitria non facilè paſſura erat. Propterea Domus Luzemburgica, qvæ augendæ ſuæ potentiæ rationes optimè callebat, titulo connubii atqve belli * regno Bohemiæ potita, utramqve Luſatiam, qvæ antiqvitus ad Marchiones Miſniæ pertinuerat, honeſtis conditionibus obtinuit, & fide ſervandorum privilegiorum data, novis atqve felicibus auſpiciis conjunxit. Ita factum, ut Luſati inde à Johanne Bohemiæ rege usqve ad imperatorem Sigiſmundum, in qvo ea ſtirps defecit, Regibus Bojemo-Lucemburgicis ſacramentum dicerent, & obſeqvia cum tranqvillitate conjuncta ſervarent.

* *1. Eſt titulus electionis, qvippe qvæ regnum Bohemiæ pariter, atqve acceſſiones ejus concernit, poſtqvam extincta eſt familia veterum Bohemiæ Ducum atqve regum Czecchiorum, qui per annos DLXXXIII. ſummam rerum ibi tenuerunt: 2. beneficiariæ conceſſionis regni Bohemiæ, qvod Germaniæ* feudale *eſt, cui Luſatia, Marchionibus Miſniæ olim intercepta, ſub illud tempus eodem jure annectebatur: 3. Connubii inter Johannem Lucemburgicum, & Eliſabetham regni Bohemiæ heredem, contracti: qvandoqvidem ejus ſoror natu major propter Ducem Carinthiæ, in regni Bohemiæ jura iniqvum, cui illa nupſerat, à regno eſt excluſa. 4. Belli, qvod titulum inter omnes gentes validum habet, qvo jus adeo ab Eliſabetha regni herede, & regni Ordinibus, veris atqve vivis ejus membris, pro parte ſaltem electionem habentibus, ac demum ab imperatore, tanqvam ſupremo illius regni beneficiarii domino acqviſitum, & ad Johannem delatum, & inveſtitura Henrici VII. imperatoris ſolenniter firmatum, atqve contra æmulum hoſtemq; Henri-*

cum

ricum Carinthiæ Ducem est defensum. Vid. Martinus Borsgk Chron. Bohem. part. 1. p. 247. 289. Wenceslaus Hagecius Chron. Bohem. part. 1. p. 376. 377. 378. 379. 380. 395. Eò spectant tabulæ, qvibus Johannes Luzelburgicus Marchiam & provinciam Budisſinenſem & Gorlicenſem (*qvarum hanc antiqvi in Lusatiam superiorem juris testem Friderico gravi, qvi recusato Judithæ, Johannis filiæ connubio, & postea regnante Carolo IV. domus suæ commodum neglexerat, armis eripuit*) *sibi tanqvam* immediato & naturali domino *subditam ordinavit, & leges constituit atqve confirmavit. Huc respexit Carolus Johannis filius, qvando promulgavit diploma* incorporationis, in qvo comprobatur, *Marchiam Budissinensem & Gorlicensem ab antiqvo ad coronam & regnum Bohemiæ pertinuisse: apud Melch. Goldastum append. document. pag. 75. Qvæ verba usitatum Caroli IV. stylum signant, & in diplomate Gerlaci Archiepiscopi Moguntinensis eodem anno (1355.) dato repetuntur, & paulô explicantur atqve confirmantur. Hic tantùm venit in qvæstionem, qvid vocabulis* ab antiqvo * *denotetur: & unde initium ejus juris sit numerandum, ratione cujus postliminium in Marchia Budissinensi & Gorlicensi allegatur. Mihi certis argumentis constat, non posse illud intervallum porrigi ultra tempora Henrici IV. Saliqvi, qvippe ante qvem non fuere in Bohemia reges, & ipso etiam Cosma Pragensi teste, anno 1086. Vratislaus ex Duce Bojohemiæ rex ab Henrico IV. est creatus, etsi nondum eo tempore hæreditarius ejus dignitatis titulus cœpit, ac certè Vratislai frater, liberi, nepotesqve usqve ad Vladislaum II. id est, ab anno 1086. usqve ad 1159. Duces dicti fuerunt. Conf. cum Cosma Hagecius an. 1086. Nunc qvàm latè pateat postliminii intervallum, inter Marchiones Brandenburgo-Ascanios, & reges Bojemo-Lucemburgicos, à qvibus contemplatione Bojemo-Czecchiorum asseritur postliminium, breviter est videndum. Sanè epocha regis tituli à Vratislao, saltem pro ejus persona intellecti, perpetui autem, atqve hæreditarii à Vladislao II. numeratur. Dabo itaqve vocabula,* ab antiqvo, *amplè sumenda, & ad Vratislaum, primum regii tituli acqvirentem, esse referenda: non tamen ex eo seqvetur, primos Lusatiæ acqvirentes fuisse Czecchios, propterea qvòd rationes intervalli, qvo hi Marchiam*

* ibidem per *dudum* declaratur, aliqvando etiam omittitur.

Budissinensem, concessione Henrici IV. acqvisitam tenuerunt, non plures, qvàm ducentos annos conficiunt, factâ qvidem temporum ab anno 1086. usqve ad 1286. supputatione. Marchia Gorlicensis, qvæ regionis superioris, postea Lusatiæ qvoqve dictæ pars est, Friderico g... erepta, paulò post ad Bohemiam accessit. Regio inferior, qvæ suo & proprio nomine Lusatia apellatur, neqve Czecchios Duces, neqve reges dominos habuit, donec Frederico admorso intercepta, ex patrimonio Wettinensi in ditionem Brandenburgo-Ascaniam, atqve exinde in potestatem regum Bojemo-Luzelburgicorum, qvi aborigenes Czecchios interjecto duntaxat Henrico Carinthio, in eo regno exceperunt, & per Johannem Bohemiæ regem primò superiorem, deinde inferiorem Lusatiam ex inauguratione beneficiaria Ludovici IV. Imp. cognomento Bavari acqvisiverunt. Etsi enim à patre Henrico VII. in veram atq; legitimam beneficiariam regni Bohemiæ possessionem inauguratus fuerat, tamen Lusatiam obtinuit demùm ab excessu patris, & ritu atqve lege beneficiariâ accepit primùm à Ludovico IV. imperatore, eam filio Ludovico, qvi Romani cognomine distinguitur, attributuro, & perinde ac septemviratum Brandenburgicum, in patrimonium suæ gentis addicturo, si tutò licuisset per Luzelburgicos, qvi in ea causa intercedebant, & propter Bohemiam familiæ suæ acqvisitam jus postliminii ratione Marchiæ Budissinensis allegabant, ac postulatis suis efficiebant, ut Ludovicus non perinde cum Marchia Lusatiæ, atqve cum Marchia Brandenburgica ageret. Qvod cur non æqvè hic, ac ibi, factum fuerit, neqve Ludovicus Bavarus æqvè Lusatiam, atqve Marchiam Brandenburgicam, vindicaverit, qvam tamen extincto Waldemaro, ex familia Ascanio-Brandenburgica ultimo, jure caduci vindicare potuisset, haud dubiè causa fuit metus, cum propter fundatam ex propinqvo Luzelburgicam potentiam, tùm propter prætensum postliminii jus, qvod vacante etiam dominis ac hæredibus Marchia Budissinensi, Johannes Bohemiæ rex asserebat. Sanè qvàm est manifestum, ac diplomate in eam rem edito probari potest, Marchiam Budissinensem à Ludovico Bavaro in Johannem ritu jureq; beneficiario collatam esse. Similiter veris auctoribus constat, Budissinenses anno 1319. & Gorlicenses anno 1329. in verba Johan-

*Johannis Bohemiæ regis jurasse, apud Johannem Abbatem in Chron. an. 1319. Mart. Boregk part. 1. pag. 299. Christoph. Manlium comment. lib. 6. col. 79. Wenceslaum Hagecium Chron. Bohem. part. 1. p. 395. conf. Casp. Peucer. idyll. ann. 1319. 1320. Anonymi chronicon Marchionum utriusqve Lusatiæ in periodo regum Bohemiæ stirpis Luzemburgicæ: Melchior Goldastus de regno Bohem. lib. 3. cap. 16. n. 37. Martinus Mylius tradit, Ludovicum Bavarum eò qvoqve ex promisso fuisse obligatum, propterea, qvòd is Johanni propter auctoramentum navandæ sibi operæ ac dandi suffragii septemviralis pollicitus fuisset luculentam bonorum Waldemari partem, si, qvod eventus approbavit, nullâ prole auctus decederet, in annal. Gorlicens. script. p. 128. Pari fato Lusatia inferior, qvam Valdemarus Friderico admorso Misniæ Marchioni ademerat, eo ann. 1319. sine liberis mortuo, Johanni Bohemiæ regi accessit, non postliminiò, ut placet Manlio, * siqvidem ea nunqvam ducum regumqve Bohemiæ provincia fuit, & postqvam ad Ascanio-Brandenburgios pervenit, jus in eam non à regibus Bohemiæ, sed à Marchionibus Misniæ derivatum, & Friderici admorsi cessione in Valdemarum, Ascanio-Brandenburgicæ gentis ultimum collatum est atqve confirmatum. Unde factum arbitror, qvòd Lusatia inferior, qvamlibet à Johanne acqvisita & regno Bohemiæ adjuncta, haud perinde, ac Lusatia superior, nominata fuerit in instrumento incorporationis Carolino anno post natum Christum MCCCLV. indict. octava, VII. Id. Octob. edito. Nec est facilè, qvem lateat, Lusatiam inferiorem, utut sæpe etiam mutârit dominos suos, nullum tamen ex Ducibus atqve regibus Bohemiæ dominum habuisse, qvod per subjecta exempla ac periodos, qvibus ibi suum qvisq; principatum nomine atqve titulo Marchionis tenuit, nunc à me posset demonstrari. I. Periodus memoratur stirpis Ringelheimensis in Siffrido, aliis Sigefrido. II. Comitum Stadensium in Gereone, Christiano, al. Carstiano, Detmaro I. Detmaro II. ac Ottone liberorum experti. III. Budsetiorum Dedonis, Henrici senioris, & Henrici posthumi, sive junioris. IV. ex familia Danica Viperti & Henrici ejus filii. V. Comitum Wettinensium, postea Misniæ atqve Lusatiæ Marchionum, Conradi I. Diterici, Dedonis II. Conradi II. Diterici II. qvam successionem paulò in-*

* comment. lib. 4. col. 63

terruperunt Silesiæ Duces, * Boleslaus Henrici barbati filius, & Boleslaus cognomine sævus: inde postliminio Marchiones Misniæ, Henricus illustris, concessu atqve beneficio Friderici II. Imp. primus in ea familia Landgravius Thuringiæ ac Saxoniæ Palatinus, & qvod ex diplomatis manuscriptis didici, celebris in Saxonia Commeridæ Dömitzensis conditor, Ditericus pingvis, Dizmannus, ac denique Fridericus admorsus, cui Valdemarus inferiorem Lusatiam in universum ademit. Vt. Ascanio Brandenburgicorum, Ottonis Pii, qvi bello Misnico, cum Alberto degeneri, atqve filiis ejus gesto, insignem inferioris Lusatiæ partem, & à Boleslao sævo qvoqve ejusdem haud ignobilem orientalem portionem est consecutus, Ottonis longi, Hermanni, Johannis illustris & Valdemari hujus propaginis, qvæ ex Alberto Urso per Ottonem descendit, ultimi, qvi demum anno 1317. omne, qvod in Lusatia inferiori Misnensibus reliqvum fuerat, iisdem bello eripuit, cessionemqve illius provinciæ Friderico admorso extorsit. Vid. Manlius comment. Lib. 4. & 5. Chronicon Marchionum utriusqve Lusatiæ supra allegatum. Unde intelligitur, Johannem Luzelburgicum ex alia causa acqvisivisse Lusatiam inferiorem, atqve acqvisiverat Lusatiam superiorem, &, qvod certis liqvet monumentis, eam non propter Bohemiam, neqve adeò postliminiò esse acqvisitam. Qva de causa factum est, ut longè post Johannem Luzelburgicum, ex regibus Bohemiæ primum acqvirentem Lusatiæ inferioris, Wenceslaus ejus ex Carolo nepos, qvatuor hujus Provinciæ Ordinibus singulari privilegio caveret de incolis nunqvam à corona regni Bohemiæ qvovis modo avellendis atqve alienandis. * Non ideò, qvasi Lusatia inferior olim, & ante Johannem ad Bohemiæ regnum pertinuisset (nam si huc pertinuisset, eodem postliminii titulo in instrumento incorporationis &c., ac Marchia Budissinensis & Görlicensis inclusa fuisset) sed qvia duntaxat primò, & sine mentione interioris atqve civilis cum Bohemia nexus ab avo ipsius acqvisita, tunc demum pari & æqvo incorporationis Bohemicæ jure censebatur. Alioqvi certò cognitum est, postliminium qvoqve ratione Lusatiæ superioris contineri certo, qvod paulò

* Joach. Curæus annal. Siles. p. 264. Christoph. Manlius Comment. lib. 3 p. 45. seq.

* Manlius 17. rer. Lus. p. 102.

Manlius lib. 2. comment. p. 21. Inprimis autem Budissinæ insidiati sunt Poloni qvam Boleslaus Chrobrius ab excessu Eckhardi I. Marchionis Misniæ expugnavit, Manlius itidem p. 29. Chron Marchionum utriusqve Lusatiæ in Boleslao Chrobri, qvæ vox arcis notione venit.

lò ante definivimus, intervallo, siqvidem multo ante reges Bohemiæ Lusatiam subegerunt Saxones, postq; hos tenuere Marchiones Misniæ, qvibus eam primum anno 1086. præripuit Henricus IV. Saliqvus, & Bohemis, ad qvos neqve stirpis, neqve successionis jure pertinuit, attribuit. Qvod qvomodo factum sit, non mirabitur, qvi considerat turbatum ejus temporis statum, qvo Henricus IV. gessit imperium, afflictum certè ac perpetuis dissidiis agitatum. Eam verò occasionem adepti Bohemi, ipsam etiam Misniæ Marchiam sæpe sunt aggressi, ac impetu eò facto, multa detrimenta ei regioni intulerunt, qvod Pirna atqve aliæ Bohemis finitimæ urbes plus satis testantur.

9. Cæterum ex qvo Lusatia cum regno Bohemiæ conjuncta fuit, inventi sunt, qvi putarent, pro ea parte, qva audit inferior, in regis Bohemiæ, in qvantum Septemviri, patrimonio deputatam fuisse. Qvi error unde ortus sit, varia eqvidem opinio est: mihi sufficit demonstrare, reges Bohemiæ diu ante dignitatem eligendi Cæsares habuisse, qvàm conseqverentur inferiorem Lusatiam, qvippe qvæ accessit qvidem regno, postqvam mutavit suos dominos, sed pars Bohemici *Electoratus* nunqvam facta est, & provincia duntaxat Bohemiæ evasit, ac ex alia causa atqve diversis ab *Electoratu* rationibus acqvisita, & regno attributa sanè atqve adjuncta, *electoratui* autem, qvi nullam divisionem recipit, minimè innexa fuit. *

* *Regnum Bohemiæ accuratâ notione distingvi ab* Electoratu *debet, avelli autem ab eo, constituto Electorum ordine, non potest:*

Qvod autem neqve Lusatia inferior, qvæ hic cumprimis in qvæstionem venit, neq; superior Electoratui *Bohemico illigata sit, vel ex eo ostenditur, qvòd regnante in Bohemis Ottogaro II. jus Electoratus Bohemici acqvisitum & Filio ejus Wenceslao tabulis Rudolphinis An. M CC XC. ratione Bohemiæ confirmatum fuerit, qvo tempore Lusatia inferior erat in ditione Marchionum Misnensium, superior autem parebat Marchionibus Brandenburgicis stirpis Ascaniæ. Postea verò, qvàm utraq; Lusatia in Johanne Luzelburgico regno Bohemiæ accessit, nil in ea re est immutatum: qvandoqvidem omnes ejus in eo regno successores non aliter* electoratus *Bohemiæ munus gesserunt unqvam & administrarunt, qvàm ratione regni Bohemiæ, qvippe ratione cujus* archipincernatus, & deinceps qvartus electoratus *institutus est atqve confirmatus. Qvapropter sanxit Rudolfus I. Habsburgius*, ipsum regem Bohemiæ imperii debere pincernam existere, & jus ac officium pincernatus apud eum nec non ejus hæredes jure hæreditario residere. Extitit etiam dilucidè declaratum, prædictum regem Bohemiæ, & suos hæredes in electione regis Romanorum, futuri imperatoris, cum cæteris electoribus habere, ad similitudinem aliorum electorum, eligendi plenarium jus & vocem, *in diplomate ann. 1290. Wenceslao regi Bohemiæ Erfurti dato, atqve ab Hagecio in sermonem Germanicum converso, Chron. part. 1. an eod. Neqve eo secius constitutum est in sanctione pragmatica Caroli IV.* de electoribus *tit. 4. ubi regi Bohemiæ, in qvantum regi, suffragium* electorale *confirmatur. Nec moramur auctoritatem speculi Saxonici, regi Bohemiæ electionem detrahentis, lib. 3. cap. 57. cum qvo consentit Abbas Stadensis, ætati illi, qva conscriptum est speculum, suppar, ann. 1240. Nam multæ sunt ejus speculi commemorationes, qvæ neqve antiqvitatis monumentis, neqve diplomatum fide approbantur. Neqve hic operæ pretium est circumspicere commodam speculi interpretationem, qvando constat, & demonstrari potest exemplis, multa in eo commentitia atqve falsa contineri. Quanqvam sunt, qvi ex Matthia Hupfuff, cujus liber titulo* Käys. und König. Land- und Lehen-Rechte *anno 1503. evulgatus est, conficere posse se existimant, prædictum speculi caput non intelligi de omni rege Bohemiæ, sed duntaxat de eo,*

qvi

qvi neq; per patrem, neqve per matrem originis Tevtonicæ fuisset. Abbas Stadensis in ea parte Epkonem Repkovium, speculi illius compilatorem haud dubiè secutus, commentum illud fide ejus auctoris, cujus æqvalis erat, & forsan in compilando socius adjutorqve, ad se perlatum propagavit, scriptor cætera in rebus actisq; qvæ in Friderici II. tempora inciderunt, eximius, atqve ad eruendam septemviratus Germanici originem, & ad istius ævi, qvo vixit, facta eventaq; singularia cognoscenda aptus cumprimis idoneusq;.

10. Sed ex qvo utraqve Lusatia in regum Bohemiæ ditione fuit, hoc consecuta est ex pacto *unionis* atqve fœdere, * qvod regibus iisdem cum vicinis Principibus fuit, ut ea conjunctio & magno ipsi usui, & præsidio esset. Non qvia putemus, Bohemiæ septemviratui fuisse innexam, qvod rejecimus paulò antè, sed qvò intelligatur, ejus ad regnum Bohemiæ accessione, communem utriusqve defensionis caussam, & pari æqvoqve jure tutos fines fuisse. Qvem fructum tantum abest ut amiserit, postqvam in ditionis Saxonicæ ** fines descripta est, ut qvoqve firmum ac perpetuum hodieqve capiat, reddita antiqvis Dominis, & in eum statum evecta ac postliminiò adducta, ut & legibus atqve institutis sanctissimis floreat, & rebus fortunisqve suis pacificè fruatur, ingeniaqve liberalia ac decora excitet qvotidie atqve ornet, & literas pariter atqve optimum cultum æqvissimo

ſimo Principis imperio benigne foveat atqve tueatur.

* *Res paulò à primordio eſt repetenda. Reges Bohemiæ, iidemq; veri Germaniæ Electores fœdere Electorum, qvod primùm anno MCCCC XXXIIX. Francofurti ad Mœnum initum, deinde anno MCCCC XLVI. ibidem repetitum atqve confirmatum,* * *& poſteris annis Gelnhuſii ac Vormatiæ Vangionum redintegratum, ac noviſſimâ ſanctione Cæſarea Leopoldina iterùm ſtabilitum atqve perpetuò conſervatum fuit, non ſunt comprehenſi. Non ut de jure electoratus Bohemici detrahatur, ſed ob cauſam longè diverſam, qvæ, turbata poſt Sigiſmundi mortem ac diviſa in partes Bohemia, non patiebatur, ut cæteri Electores in re optima moras necterent, & fœdus atqve unionem fraternam eouſqve differrent, donec inter Bohemiæ Ordines, atqve Albertum II. Sigiſmundi jam defuncti generum, atqve in eo regno ſucceſſorem* ** *ab omni parte conveniſſet. Ac ſanè ex commentariis avi illius, & rebus eventisq; liqvet, fœdus illud*

* Hoc nominatur in unione Electorali Vormatiæ 1521. corroborata, apud Goldaſt. Reichshandl. part. 8. ad d. an. Prius autem, qvod aliunde conſtat, iis verbis non negatur eſſe factum. Cujus qvantus ſit vigor, docet capitulatio Leopold. §. 6. ubi & unio Electorum generalis, & ſpecialis, qvæ Rhenana audit, ſacramento Cæſareo confirmatur. Qvin & bello hoc ſociali pro juſtitia armorum cum Palatino contra Gallos ſociatorum unio generalis, die Churfürſtl. Vereinigung. ſemel iterumqve publicè eſt allegata.

* Electores Saxoniæ ex pacto, qvod indicat pax Pragenſis §.23. Anno cIɔ Iɔ cXXXV. die trigeſimo Maji inito, & Gorlicii poſt promulgato, firmo perpetuoq; jure retinendam utramq; Luſatiam conſecuti ſunt, non qvidem ut eſſet acceſſio Saxonici electoratus, qvippe qvi diu ante perfectus atqve completus fuit, & ſan-

& ſanctione publicâ qvoqve jus individuum accepit, ſed ſeparata ex cauſa, & titulo ſatisfactionis impenſarum in bellum Bohemicum factarum, qvæ tales ac tantæ erant, ut non pretio dato, aut numeratâ pecuniâ, ſed ceſſione earum provinciarum, qvas Miſniæ Marchiones, nondum electoratu aucti, antiqvitus poſſederant, ac titulum poſtliminii nondum planè obliti fuerant, rependerentur. In qvam rem digna eſt, ut legatur transactio inter Cæſarem Ferdinandum II. Domumqve Auſtriam, atqve inter Electorem Saxoniæ facta, ac monumentis commendata. Ubi cum JOHANNES GEORGIUS I. nominatur primus acqvirens utriusqve Luſatiæ, comparatè id ac eo qvidem ſenſu eſt intelligendum, ut Luſatia, poſtqvam à Marchionibus Miſniæ abalienata, penes externas familias fuit, non qvidem primò in univerſum, ſed primò ſaltem poſt dictas externorum acqvirentium mutationes per JOHANNEM GEORGIUM I. veteri ſtirpi, in qva utriusqve Luſatiæ dominium continuari debuit, acqviſita eſſe intelligatur. Enimverò certis atqve incorruptis tabulis probari poteſt, utramqve Luſatiam, qvæ diverſo poſt tempore Miſniæ Marchionibus ſubtracta eſt, ad eosdem vero atqve indubitato jure pertinuiſſe. Qvod non ſignificant modò, ſed etiam declarant diplomata Cœnobii Dobrilugenſis, in qvibus & duæ hæ Marchiæ vocabulis certis atqve ſignificantibus ab ſe diſtingvuntur, & præſcripto earum titulo, ſub unius imperio civili atqve legitimo dominio conjunctæ memorantur. Titulo, Erblicher Tradition Receſſ.

illud non ad faciendam deteriorem regis Bohemiæ conditionem coaluiſſe, tùm qvòd ad ejus ſocietatem qvoqve invitati ſunt alii inferiores Ordines, tùm qvòd Albertus II. ſummo ſtudio coleretur ab Electoribus, & propter Bohemiam atqve Auſtriam, in qvibus arx & propugnaculum ſalutis Germanicæ eſſet, auguſto Romanorum imperio, qvod ab anno 1308. usqve ad 1437. à domo Auſtriaca abfuerat, qvaſi poſtliminiò perfrueretur, & in ea ſtirpe divinitùs proviſa dignitas ad noſtram ætatem continuaretur. Qvamobrem reges Bohemiæ

ſarcire hoc aggreſſi, qvod ſuperiorum calamitate temporum neglectum fuerat, pactione cum vicinis Electoribus facta, commodam ſecuritatis regni & provinciarum extra regnum acqviſitarum rationem, eqve viam iniverunt, ac ſocietate perpetuæ *unionis* ſibi adjunxerunt Electores Moguntinum, cum qvo nuper renovata inſtaurataqve eſt, *** Saxonem, qvam redintegravit **** Mauritius, nec non Palatinum, Brandenburgicum, *qvorum hæc eſt conjunctio atqve nexus, ut regno Bohemiæ de certo auxilio contra hoſtes ferendo teneantur. Qvod pari ratione ad Luſatiam, cum illigata eſſet Bohemiæ, pertinebat, neqve nunc ceſſat, cum eſt Saxonicæ ditionis, propterea qvòd mutua ea ſit obligatio, & commune utriusqve commodum ac ſalutem tueatur. Præter hujus pacti religionem utrosqve vicinos etiam vinculum beneficiarium, qvo ratione Luſatiæ colligantur, monet atqve hortatur ad communem hanc opis mutuò ferendæ cauſam.**

*** Henricus Brewerus hiſt. decennal. lib. 3. p. 182. De ceteris conf. Gold. de regn. Bohem. lib. 6. cap. 13. & 18.

**** Hujus mentio fit in traditionis receſſu 1635. 30. Maji Pragæ facto, & Gorlicii promulgato. A Mauritii exceſſu ea unio inter Ferdinandum & Auguſtum denuò confirmata eſt an. 1557. 13. April.

11. Ac ea etiam prioribus retrò temporibus non ſecùs, atqve ipſa Bohemia, cujus longo tempore acceſſio fuit, Saxonico jure & inſtitutis conſentientibus uſa eſt, ac diu ſummum tribunal Magdeburgi, ubi olim jus Saxonicum externis qvoqve regnis ac provinciis reddebatur, habuit: * deindeqvum regnante in Bohemia Ferdinando I. Magdeburgum pœna proſcriptionis multaretur,

tur, inſtitutus eſt Pragæ Senatus provocationum, qvi ultimò pronunciaret de cauſis controverſis, neqve iis tantùm, qvæ in Bohemia diſceptabantur, ſed qvoqve decideret ac ſtatueret de rebus, qvæ in Luſatiæ foro judicatæ eſſent. Poſtea verò, qvàm Luſatia ad Domum Saxonicam rediit, ſic ei conſultum eſt atqve proviſum, ut jus provocandi ad *Electorem* Saxonem habeat, & ſub ejus principatu imperioqve dignitatem antiqvitus inſtitutam teneat, qvòd à nullo tribunali externo, neqve ipſo Spirenſi auguſto in jus vocari poſſit.

* *Wichbildum, ſive jus Magdeburgicum, cujus nomen auctoritasqȝ adeò apud multos valuit, ut ejus origo atqȝ ſcriptura Ottonibus Magno atqve Ruſſo ejus filio acceptæ referrentur, ſed qvod ex genere ſcriptionis refellat facilè, qvi & actorum & diplomatum Ottonianorum ſit gnarus, atqve expendat rectè, qvalia ſint, qvæ in argumentum ejus fabulæ aſſumuntur: rectè nihilominùs ibi traditum eſt, * uſum juris Saxonici & fuiſſe qvondam apud Luſatos, &* * art. X. *manſiſſe usqve ad ætatem Ferdinandi I. regis Bohemiæ atqve utriusqve Luſatiæ Marchionis. Qvod qvemadmodum factum ſit, diligenter explicatum eſt à Nicolao Henelio erudito Sileſiographiæ auctore, cap. 8. pag. 102. Nam uno eodemqve tempore, Sileſia, de qva commentatur Henelius, & Luſatia, qvæ mihi memoratur, jus Magdeburgicum uſurpare deſierunt, ſiqvidem hoc præceperat atqve edixerat Ferdinandus I. ut inpoſterum provocantes jus peterent à ſupremo tribunali Pragenſi, ac deſiſterent ſuperiori conſvetudine, atqve judicio ab ſe in Bohemia, cui tunc Luſatia annexa erat, inſtituto uterentur. Ex qva re magnum detrimentum cepit Magdeburgum & eo ſtatu, qvo à Carolo V. proſcriptum erat, hanc qvoqve ad ſuperiores*

calamitates accessionem sensit, qvòd nunc omnes atqve singulæ Venedorum regiones suum atqve proprium provocationum tribunal haberent, & temporibus alioqvin sibi luctuosis, & confuso planè perturbatoqve urbis statu, sciret atqve intelligeret Ferdinandus I. idem sibi licere, qvod olim licuisset regi Poloniæ Casimiro, de qvo est apud Mart. Cromerum rer. Polon. lib. 26. lib. 12. p. 606. edit. Pistor. unde repetiit Salomon Neugebauer, lib. 3. hist. Polon. p. 205. ed. Hanov. p. 205. Qvod documento sit, Saxones omnes fere Venedorum provincias Poloniam, Bohemiam, Livoniam, Prussiam, Pomeraniam, Silesiam, Lusatiam aut cultu atqve Legibus, aut commerciorum consvetudine mitigasse, ac lingvæ Tevtonicæ usum longè lateqve inter eas amplificasse, qvod de Lusatia certis liqvet argumentis, qvippe qvam Albertus Ursus & legibus, & nitore sermonis patrii ornavit, ac deletis ejectisq; Wendis, multò cultiorem effecit atq; elegantiorem. Wendi enim, post Svevos, antiqvissimos Germaniæ populos, qvi harum terrarum olim fuere aberigines, in oras eas subierunt, & lingvam unà suæ gentis attulerunt, Manlius lib. 4. comment. fol. 53. Fuitq; inseqventi tempore tantum odium in Venedos, ut hi neqve pro ingenuis haberentur, & civili natalium dignitate privarentur. Goldast. de Reg. Boh. lib. 4. cap. 13. n. 5.

12. Sub Austriis, qvatenus moderatio viguit, diu tranqvilla fuit ac florens, postea ad Saxonem honorificis conditionibus transiit, qvam dissidia, qvæ ad publicam perniciem spectabant, composuisset, & auctoritate apud Ferdinandum II. interpositâ, jura atqve privilegia religionis, propter qvæ summa rerum Bohemicarum turbata fuerat, provido futuri animo conservasset, & qvod ejus meritis datum est, dignitatem fortunasqve salvas ab Cæsare pactus fuis-

fuisset. Ab eo tempore Saxo has provincias jure hypothecæ sibi obnoxias accepit, exiisqve emolumenta tantisper habuit, dum titulo perpetui ac sempiterni dominii sub lege beneficiaria à Cæsare tanqvam rege Bohemiæ attributas anno, qvem supra nominavi, XXXV. conseqveretur, & pacatas in officio atqve fide retineret, * ut qvi sciret, qvantis impendiis eæ provinciæ sibi constarent, qvantumqve potentiæ suæ in vicino illo limite præsidium esset.

** *Tabulæ super jure beneficiario Lusatiæ, anno 1653. Görlicii promulgatæ, sacramenti beneficiarii atqve subjectionis formulam continent, juxta qvam eo prorsus modo atqve ratione tenentur Electoribus Saxoniæ, qva olim tenebantur regibus Bohemiæ, tanqvam Lusatiæ Marchionibus, qvod cessione regum Bohemiæ, ac singulari transactione cum regibus Bohemiæ, tanqvam Marchionibus Lusatiæ inita, acqvisiverunt, & libertatem religionemq; exemplo Vladislai, Ferdinandi, Maximiliani, Rudolfi, tutati sunt. Ut Ludovico Camerario * non fuerit causa, qvamobrem in eâ parte coargueret Saxonem, vir alioqvi nimius animi, & in Austriam Saxonicamq; domum tantò iniqvior, qvòd suis consiliis, qvæ nil medium relinqvebant inter præcipitia & summa, utraqve adversabatur, & conjunctis viribus resistebat. Etenim officii sui ducebat Elector, scissi factionibus Bohemiâ, & republica per dissensiones distractâ, justæ Cæsaris causæ servire, & immoto animo stare contra seculi mala, ac prohibere ruinam vicinæ domus cùm viciniæ, tùm obligationis suæ causa. Imperiti sunt, qvi nihilo secius temere pronunciarunt, ac nil sociali Electoris bello qvæsitum opinati sunt, qvàm belli stipendium Lusatiam, qvod contendit P. Piasecius, hist. sui temp. an. 1620. Multò*

* In Considerat. causar. bell. p. m. 169.

enim interiores ejus rei rationes fuerunt, & tales qvidem ac tantæ, ut Cæsaris Electorisq; periculum tunc par, & causa communis esset. Neq; moramur intempestive credulos, & actorum consiliorumqve illius temporis ignaros. Omninò autem laudamus Electorem, & gratulamur Lusatiæ, qvæ ductu hujus Principis ad decus suum veramqve gloriam rediit, & postqvam accepit dominum, tantâ caritate ac fide complexa est, ut senserit, honesto obseqvio perpetuam clementiam repensam esse. Nam & sanctè cavet dignitati Ordinum, & servat privilegia civitatum, & jus fasqve exemplo suo tuetur. Illud etiam memorabile est, qvòd sapientissimus Elector, cum cæteras Lusatiæ immunitates prolixè ac liberaliter concessas confirmaret, tùm privilegium à Rege Ferdinando I. an. 1544. die 21. Febr. Pragæ superioris Lusatiæ Ordinibus, genere illustri nobiliqve præditis impertitum * *sanctione beneficiaria novissima roboravit. Qvod cujusmodi sit, facilè intelligamus, si veras propriasqve ejus notas afferamus, & qvamobrem concessum tractitumq; fuerit, ante oculos ponamus. Inest in eo testimonium rerum ab Ordinibus bene fortiterqve gestarum, & gerendarum eadem fide inposterum insigne auctoramentum. Sed qvi id conseqvi studet, capax esse debet beneficii, qvòd petit, ne fraudi sit auctori atqve conditori privilegii, aut qvi in ejus locum successerit, tanqvam Lusatiæ Marchio ac Princeps. Præterea qvi nullâ prole auctus, atqve adeo hæredum beneficiariorum expers, hoc tale beneficium solicitat, is præterqvam qvòd orbitatem suæ domus, grave familiis malum, allegat, etiam necesse habet ætatis suæ viriumqve specimen dare, qvod haud dubiè eò spectat, ut clientelæ beneficiiqve dominus, eum expeditionibus servitiisqve sibi & patriæ utilibus decorisq; adhibere possit. Idq; ut rite atqve ex privilegii præscripto fiat, ille, qvi studet beneficii esse particeps, cogitur toto corpore loricatus atqve gladio accinctus vi sua inferre se in eqvum, & grave pondus armaturæ militaris firmo atqve expedito robore superare. Si tamen foret, qvi liberis qvibuscum rem familiarem faciat, æqvè carens, ac inopiâ insuper laborans, fortunam iniqvam, atqve æs alienum, nullâ suâ culpâ contractum coram*

* Titulo Vorrith.

præ-

pratore Marchionatus demonstraret, illi jus atqve facultas eadem ex formula Privilegii futura esset agendi cum pradio beneficiario, qvasi cum peculio suo, & liberè alienandi vendendiqve, si qvidem nullum inde prajudicium ac detrimentum inferatur Domino beneficii, aut agnatis jus simul qvæsitum à primo auctore beneficii derivantibus. Qvi ritus unde sumptus sit, & qva ex re occasionem acceperit, hic posset disqviri eò magis, qvia in priscis Saxonum placitis, qva diu apud Lusatos viguerunt, licet legere omnem acqvirenda & conservanda nobilitatis rationem in gladio atqve armis fuisse sitam: Ut sanè Dynasta atqve Nobiles Lusati aptum hoc familiis suis consolanda orbitatis remedium à rege Ferdinando, impetraverint, cujus fructum nuper ceperunt illustrissimus MAXIMILIANUS LIB. BARO à SCHELLENDORFF, & eqves sua gentis splendididissimus WARENSDORFFIUS, qvi virtute atqve viribus freti, hoc privilegio insolatium orbitatis dato concessoqve, fortunis atqve facultatibus amplissimis, felicissimam accessionem laudis maxima adjunxerunt. Fuitqve hoc Lusatia decus perpetuum fere atqve invidendum, qvod viros produxit egregios, qvi bello atqve literis permagnum ad rempublicam momentum attulerunt, & nacti crescendi spatium, res summas aggressi sunt atqve perfecerunt. Qvorum bonori Christophorus Manlius singulare volumen composuit, dignum, ut operâ viri eruditi qvamprimum elimetur, & cum ejus commentariis rerum Lusaticarum, qvi penes me sunt, in lucem emittatur, Nam & multa ibi reperi, qvorum ignaro difficile sit, asseqvi res Bojohemicas, Saxonicas, Brandenburgicas atqve Misnenses, & usu meo didici, pracipuam originum Wettinensium partem illic contineri. Qvanqvam non diffiteor, Bojohemos invidisse vicinis suis Lusatiam, & qvandoqve cum Ascanio-Brandenburgicis ad premendos Misnia Marchiones operam contulisse. Refertqve ad hoc institutum evolvi Chronicon Marchicum Wolffgangi Justi, unde qvædam deciden da sunt, qvæ Manlius noster dubia reliqvit. Vid. Comment. lib. 5. fol. 75. Nobis sufficit, Lusatiam utramqve hoc seculo rediisse à Bohemis

bemis ad priores acqvirentes suos Electores atqve Duces Saxoniæ, qvatenus iidem sunt Misniæ, & antiqvitas pari jure erant Lusatiæ, & nunc de integro verè atqve postliminiò sunt ejusdem perpetui atqve hæreditarii Marchiones, quorum principatus imperiumqve felix & contra casum fortunàmqve firmum sit, atqve in posteris integrá innocentiqve virtute meo ac omnium civium meorum voto continuetur.

